

[Tulosta julkaisu](#) :: [Lataa PDF](#) :: [Piilota viittausohje](#) :: [Piilota metatiedot](#)

Resilientit yhteisöt sopeutuvat muutoksiin – ja vahvistuvat niistä

Pihlajamaa Johanna, Virkkula Outi

20.1.2017 ::

Metatiedot

Nimeke: Resilientit yhteisöt sopeutuvat muutoksiin – ja vahvistuvat niistä

Tekijä: Pihlajamaa Johanna; Virkkula Outi

Aihe, asiasanat: kestävyys, resilienssi, sosiaalinen pääoma, toimintakyky, yhteisöt

Tiivistelmä: Ajankohtaiset ilmiöt kuten ilmastonmuutos, kaupungistuminen, digitalisaatio sekä työurien epävarmuus asettavat yhteisöille haasteita toiminnan jatkumisen ja hyvinvoinnin sekä palvelujen tuottamisen kannalta. Yhteisön resilienssi eli toimintakyky määrittää yhteisön mahdollisuudet reagoida lyhyen ja pitkän aikavälin muutoksiin. Resilientit yhteisöt kykenevät sopeutumaan erilaisiin välillisiin ja välittömiin muutoksiin, joita ne kohtaavat toimintaympäristössään ja jopa vahvistumaan siitä. Tämän mahdollistamiseksi yhteisön resilienssiin vaikuttavia tekijöitä voidaan arvioida ja luoda yhteisölle toimintasuunnitelma, jota noudattamalla sen toimintakyky vahvistuu.

Kansainvälisessä Towards European Societal Sustainability (TESS)-hankkeessa on kehitetty erilaisista yhteisöistä kerätyn tutkimusaineiston pohjalta verkkopohjainen Toimintakykykompassi (Resilience Compass), eli yhteisöille tarkoitettu itsearviointiin perustuva työkalu. Sen avulla yhteisöt voivat kehittää toimintaansa ja määritellä toimenpiteitä, joilla yhteisön resilienssiä voidaan vahvistaa. Työkalu antaa viitteitä siitä, millaisia toimenpiteitä yhteisön tulisi priorisoida saavuttaakseen tasapainoisen toimintakyvyn. Työkalu mahdollistaa myös yhteisön omien tulosten vertailun TESS-hankkeessa kerättyyn aineistoon.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2017-01-20

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016121631595>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Pihlajamaa, J. & Virkkula, O. 2017. Resilientit yhteisöt sopeutuvat muutoksiin – ja vahvistuvat niistä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 3. Hakupäivä 20.1.2017. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016121631595>.

Toimintakykyiset eli resilientit yhteisöt kykenevät sopeutumaan toimintaympäristön muutoksiin ja jopa vahvistumaan niistä. Towards European Societal Sustainability (TESS)-tutkimushankkeessa kehitetyn verkkopohjaisen työkalun avulla yhteisöt voivat vahvistaa resilienssiään tarkastelemalla toimintaansa neljän eri ulottuvuuden osalta. Työkalun avulla yhteisöt voivat arvioida ja kehittää toimintakykyään.

Johdanto

Nopeasti muuttuvan maailman keskellä yhteisöt tavoittelevat hyvinvointia ja kestävyyttä erilaisin keinoin. Ruohonjuuritason toiminta syntyy usein vastauksena sosio-poliittiselle tyhjiölle, joka muodostuu, kun perinteisesti palveluja tarjoavat julkiset ja yksityiset tahot eivät kykene täyttämään yksilöiden arjen tarpeita joko tarpeeksi nopeasti tai kohtuullisin kustannuksin. Erilaisten yhteisöaloitteiden (eng. community-based initiatives) toiminnassa korostuvat usein paikallisuus, sosiaalinen yhdenvertaisuus ja ihmisten hyvinvointi sekä vähähiilisen paikallistalouden kehittäminen. Yhteisöjä, joiden resilienssiä voidaan tarkastella, ovat esimerkiksi kyläyhdistykset, vapaaehtoisjärjestöt ja muut ruohonjuuritason toimijat. Näiden pääasiassa vapaaehtoisvoimin toimivien yhteisöjen arjessaan kohtaamat haasteet liittyvät usein esimerkiksi rahoituksen turvaamiseen niin, että mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon säilyisi ja että työmäärä jakaantuisi entistä tasaisemmin jäsenten välillä. Toiminnan kehittäminen vaatii resursseja, joita yhteisöillä usein on niukasti. ^[1]

Resilienssillä (eng. resilience) tarkoitetaan systeemien sopeutumista muutoksiin ja niistä selviytymistä, tai jopa vahvistumista. Näistä muutoksista ajankohtaisimpia ovat esimerkiksi ilmaston lämpeneminen, kaupungistuminen ja digitalisaatio sekä erilaiset talouteen ja turvallisuuteen liittyvät uhat. Useimmat resilienssin määritelmät korostavat yhteisön tai systeemin mahdollisuutta kehittyä menettämättä pohjaa, jolle sen identiteetti tai olemassaolon tarkoitus perustuu. Resilientti yhteisö kykenee kohtaamaan muutoksia säilyttäen yhtenäisyytensä ja pystyy tarvittaessa järjestäytymään itsenäisesti. Näiden lisäksi oppimis- ja sopeutumiskyky ovat olennaisia resilientin yhteisön tunnusmerkkejä. ^[2] Resilientti yhteisö kykenee kohtaamaan ja käsittelemään myönteisesti myös ilmiöitä, jotka liittyvät laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin, kuten äkillinen maahanmuuton lisääntyminen tai teollisuuden äkilliseen rakennemuutokseen. ^[3]

Yhteisöjen resilienssin arviointi

EU:n puiteohjelmahanke Towards European Societal Sustainability:n (2014-2016) päätavoitteena oli selvittää ruohonjuuritason toimijoiden vaikutusmahdollisuuksia hiilijalanjäljen pienentämiseen ja tutkia niiden taloudellisia, yhteiskunnallisia ja ympäristöön liittyviä vaikutuksia. Näiden lisäksi selvitettiin millaiset institutionaaliset rakenteet (esimerkiksi lainsäädäntö) tukevat ja edistävät ruohonjuuritason yhteisöjen toimintaa. Tutkimushankkeessa haastateltiin 63 eri yhteisön edustajia kuudesta eri EU-maasta (Suomi, Skotlanti, Saksa, Romania, Espanja ja Italia).

Haastatteluaineistoa ja tutkimustuloksia haluttiin käyttää tavalla, josta mahdollisimman moni yhteisö voisi hyötyä. Hankkeessa päädyttiin kehittämään verkkopohjaisia työkaluja, joilla yhteisöt voivat mitata toimintansa vaikutuksia ja kehittää niitä. Yhteisöjen monimuotoisuuden vuoksi niiden resilienssin arviointi ja tarkka mittaaminen on haasteellista. Erilaisia aiemmin kehitettyjä työkaluja ovat muun muassa yhteisön johdolla tehdyt kartoitukset sekä riskianalyysit ja muistitietotutkimukset. Perinteisesti yhteisön jäsenet ja asiantuntijat ovat edistäneet paikallisia tavoitteita tekemällä yhteistyötä eri sektorien ja tieteenalojen kanssa. Rahoittajat ja päättäjät ovat tarjonneet resursseja sopivien toimintamallien löytämiseksi. Aktiivisten yhteisön jäsenten, asiantuntijoiden ja päättäjien yhteistyön tuloksena yhteisön toimintakyky on vahvistunut. ^[4]

Yhteisön resilienssin rakentumiseen kuuluu olennaisena osana yhteisön sosiaalisen pääoman kasvattaminen. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan tässä sellaisia sosiaalisen järjestäytymisen muotoja, kuten verkostoja ja niissä syntyviä normeja ja luottamusta, jotka edistävät ja aikaansaavat eri ryhmien tai yksilöiden välistä yhteistyötä ja vastavuoroisuutta yhteisiä hyötyjä tavoiteltaessa. ^[5] Yhteisten hyötyjen tavoittelu saa aikaan luottamusta ja uusia resursseja, mutta myös vahvistaa yhteisöä ja synnyttää uusia verkostoja. Voidaan sanoa, että sosiaalisen pääoman vahvistaminen tuo mukanaan myös mahdollisuuden kasvattaa sitä entisestään. ^[6]

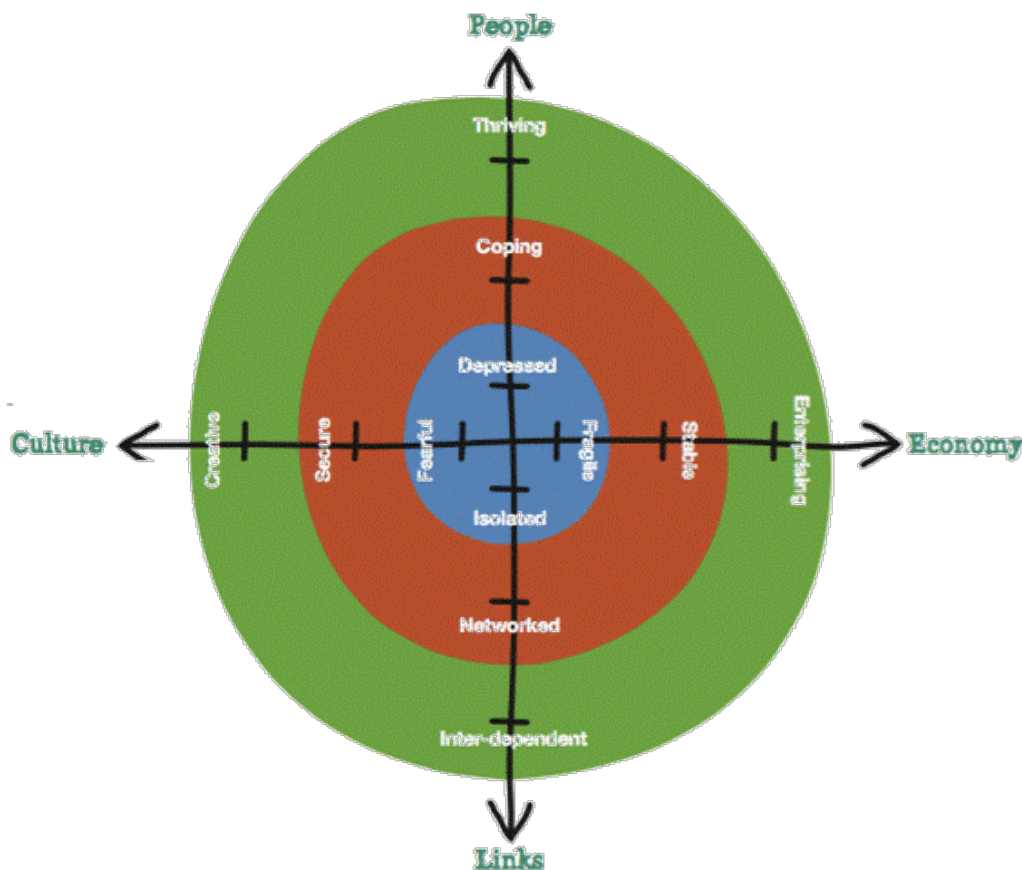
Yhteisön hyvinvointia voidaan edistää esimerkiksi vahvistamalla yksilöiden välisiä yhteyksiä ja niistä seuraavia vastavuoroisuuden ja luottamuksen normeja. Näin syntyvä sosiaalinen pääoma voi vakiintuneen jaottelun mukaan olla joko

- "sitovaa" (bonding),
- "yhdistävä" (bridging) tai
- "linkittävää" (linking) sosiaalista pääomaa.

Sitovaa sosiaalista pääomaa muodostuu keskenään samankaltaisten ryhmien välille, kuten perheiden, läheisten ystävien ja muiden yhteisen identiteetin ja kulttuurista yhteenkuuluvuutta tuntevien ihmisten välille. *Yhdistävää sosiaalista pääomaa* puolestaan muodostuu keskenään erilaisten ryhmien tai yksilöiden välille, jotka eivät aiemmin tunteneet toisiaan. *Linkittävä pääoma* varmistaa eri ryhmien pääsyn vallan ja resurssien verkostoihin eli eritasoisissa hierarkia- ja valta-asemissa olevien toimijoiden välisiin yhteyksiin. Yhteisöjen mahdollisuudet olla yhteydessä poliittiseen järjestelmään ja julkisen sektorin päätöksentekijöihin mahdollistaa niiden kyvyn ajaa omaa asiaansa. [7] Näistä erityisesti yhdistävä sosiaalinen pääoma eli verkostot, joita muodostavat eri taustaiset ihmiset keskenään, on yhteisöjen hyvinvoinnin kannalta tärkeä [4].

Toimintakykykompassi ja sen ulottuvuudet

Nick Wildingin teos *Exploring Community Resilience in Times of Rapid Change* [4] tarjoaa viitekehyksen, jota on hyödynnetty TESS Toimintakykykompassissa. Olennainen osa työkalun kehittämisessä ovat myös olleet tehdyt tutkimushaastattelut (N=63), joissa edustettuina ovat olleet erilaiset ruohonjuuritason yhteisöt, jotka toiminnallaan pyrkivät edistämään yhteiskunnallista kestävyttä. Loppuvuodesta 2016 valmistuneen Toimintakykykompassin avulla yhteisöjen jäsenet voivat itsenäisesti tarkastella toimintojaan ja niiden vaikuttavuutta. Kompassi antaa viitteitä siitä, mitä toimenpiteitä tulisi priorisoida sekä kannustaa pohtimaan keinoja, miten arvioinnin tulokset kunkin ulottuvuuden osalta voidaan muuttaa käytännön toiminnaksi.



KUVA 1. Toimintakykykompassi [4]

Kompassi esittelee resilienssin neljä ulottuvuutta ja kolme tasoa. Kompassin ulottuvuuksia ovat:

- **Hyvinvoivat ja sitoutuneet ihmiset (Healthy Engaged People)**, joka sisältää yhteisön jäsenten fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin, yhteyden ympäröivään luontoon sekä oppimisen mahdollistamisen ja erilaisen osaamisen jakamisen.
- **Paikallistalouden kehittäminen ekologisten rajojen puitteissa (A more localised economy)**, jolla tarkoitetaan ympäristöstä ja sen resursseista huolehtimista sekä monimuotoisten ja fossiilisista polttoaineista riippumattomien elinkeinojen edistämistä.

- **Vuorovaikutus toisten yhteisöjen kanssa (Cross-community links)** eli kumppanuudet sektorit ylittäviin yhteisöihin ja verkostoihin (julkinen/hallintosektori, kaupankäynti/yritykset).
- **Inklusiivinen, luova kulttuuri (Creative inclusive culture)**, joka edistää syrjimättömyyttä, kohtuutta ja oikeudenmukaisuutta, uusien toimintatapojen luomista sekä sosiaalisia ja teknisiä innovaatioita.

Yhteisön toimintakyky voi eri ulottuvuuksien osalta olla kolmella tasolla:

- hajoava (breakdown)
- kannattava (breakeven) tai
- edistyvä (breakthrough).

Sininen väri kompassissa kuvaa hajoavaa tasoa, punainen kannattavaa tasoa ja vihreä edistyvää tasoa. Ihanteellisessa tapauksessa kaikki ulottuvuudet saavuttavat vihreän tason, eli arvosanan 7-9. Työkalun käyttö perustuu yhteisön tekemään itsearviointiin, jossa kuvataan yhteisön tämän hetkinen toimintakyky kaikkien neljän tason osalta. Annettuihin kenttiin kirjataan, mitkä asiat yhteisössä on tehty hyvin ja missä olisi vielä kehitettävää. Tämän jälkeen pohditaan millaiset käytännön toimenpiteet (Action points) ovat tarpeellisia yhteisön toimintakyvyn vahvistamiseksi.

Resilience Score

	Breakdown	Breakeven	Breakthrough							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Healthy Engaged People	[Progress bar]									7
	☺ []									
	☹ []									
A more localised economy	[Progress bar]									4
	☺ []									
	☹ []									
Cross-community links	[Progress bar]									6
	☺ []									
	☹ []									
Creative inclusive culture	[Progress bar]									3
	☺ []									
	☹ []									

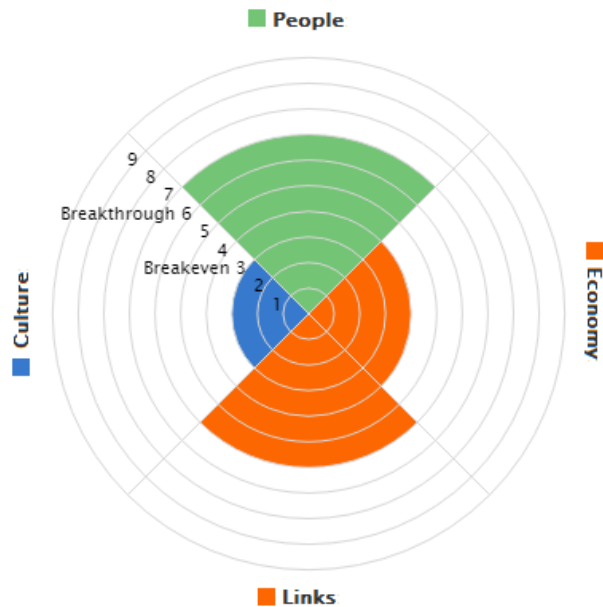
Action points: []

Initiative name: []

[Download as pdf](#)

TESS resilience self assessment compass

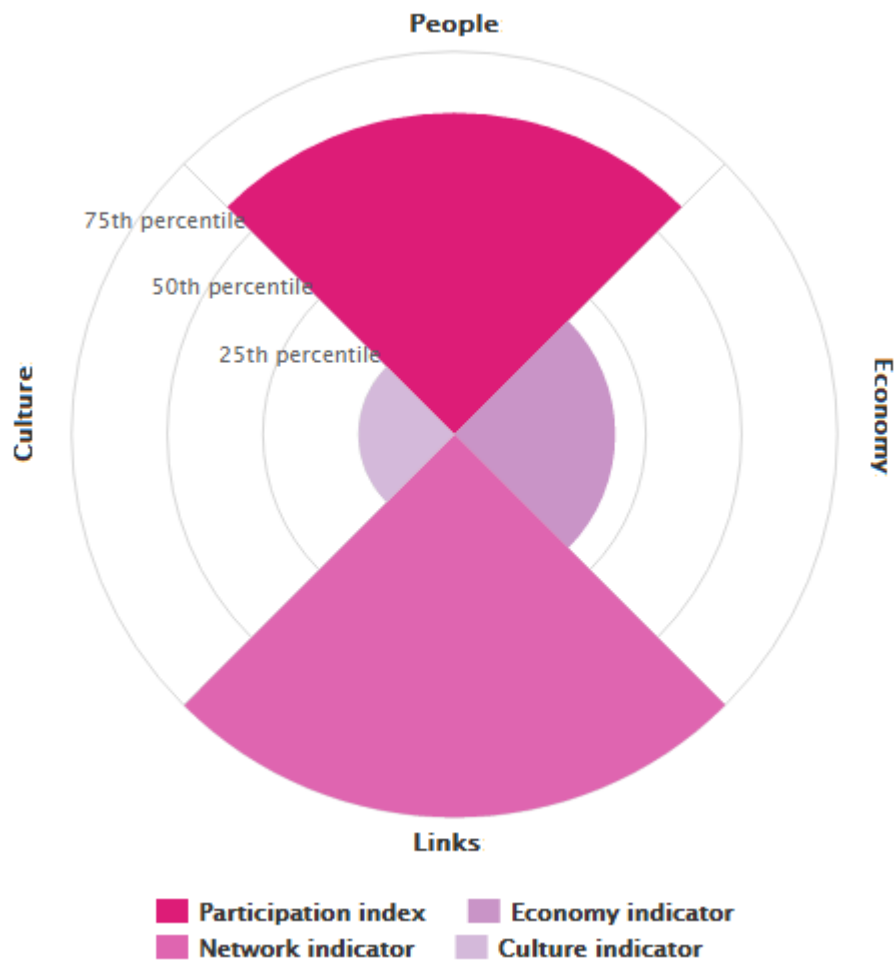
for [your initiative]



KUVA 2. Itsearviointi, jonka perusteella yhteisön toimintakyky määritellään ^[2]

Työkalun avulla voi myös verrata oman yhteisönsä tuloksia 63:n TESS-hankkeessa tutkitun yhteisöpohjaisen aloitteen tuloksiin kompassin neljän ulottuvuuden ja niiden tasojen osalta. Toimintakykykompassi on saatavilla

TESS-tutkimushankkeen [verkkosivuilla](#). Tähän mennessä Toimintakykykompassia toimintansa kehittämässä on hyödyntänyt esimerkiksi kyläsuunnitelmaansa päivittävä Pohjois-Iin kyläyhdistys.



KUVA 3. Esimerkki syötetyn aineiston vertautumisesta TESS-hankkeen 63 haastatellun yhteisön otokseen ^[3]<http://www.tess-transition.eu/tools/>

Yhteenveto

Pienten yhteisöjen mahdollisuudet vaikuttaa laajempiin yhteiskunnallisiin tai ekologisiin muutoksiin, kuten ilmastonmuutos, ovat suurelta osin rajalliset. TESS-tutkimushankkeen tavoitteena on ollut ottaa selvää erilaisten yhteisöjen mahdollisuuksista vähähiilisyiden edistämässä sekä yhteiskunnallisen kestävyuden vahvistamisessa. Pienet paikalliset yhteisöt tarvitsevat tukea ja neuvoja ideoidensa toteuttamiseen. Onnistuessaan tällaisilla toimenpiteillä voi olla huomattavaa merkitystä yhteisön jäsenten hyvinvoinnin kannalta. Toimintakykykompassi on matalan kynnyksen työkalu, joka soveltuu monenlaisille yhteisöille avuksi toiminnan kehittämisessä ja tulosten arvioinnissa. Toimintakykyiset yhteisöt ovat merkittävässä roolissa yhteiskunnan pyrkiessä ratkaisemaan sen nykyiset ja tulevat haasteet.

TESS Towards European Societal Sustainability

Lisätietoa hankkeesta löytyy [TESSin www-sivuilta](#) sekä [yhteisöille suunnatuilta sivuilta](#).



Lähteet

1. [^Virkkula, O., Pihlajamaa, J., Haara, A. & Tikkanen, J. 2014. Yhteisöpohjaiset aloitteet – katalysaattori kestävämpään yhteiskuntaan. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 31.](#)
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2014120350409>
2. [^Walker, B. & Salt, D. 2006. Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World. Island Press. Washington DC.](#)
3. [^Information Sheet on the TESS Resilience Compass. Hakupäivä 28.11.2016.](#)
<http://www.tess-transition.eu/resources-2/>
4. [^ abcWilding, N. 2011. Exploring community resilience in times of rapid change. What is it? How are people building it? Why does it matter? Hakupäivä 28.11.2018.](#)
<http://urly.fi/H6X>
5. [^Putnam, R. 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster, USA.](#)
6. [^Cook, J.R. 2016. Strategies for Building Social Capital. Teoksessa A. Greenberg, T. Gullotta & M. Bloom \(toim.\) Social Capital and Community Well-Being. Switzerland: Springer International Publishing.](#)
7. [^Ruuskanen, P. Sosiaalinen pääoma. Käsite. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali www-sivut. Jyväskylän yliopisto. Hakupäivä 18.11.2016.](#)
<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma/>

Kuvalähteet

1. [^KUVA 1. Toimintakykykompassi. www-sivuilla Self-assessment tools. TESS \(Towards European Societal Sustainability\). Hakupäivä 16.1.2017. <http://www.tess-transition.eu/tools/>](#)
2. [^KUVA 2. Itsearviointi, jonka perusteella yhteisön toimintakyky määritellään. www-sivuilla Self-assessment tools. TESS \(Towards European Societal Sustainability\). Hakupäivä 16.1.2017. <http://www.tess-transition.eu/tools/>](#)
3. [^KUVA 3. Esimerkki syötetyn aineiston vertautumisesta TESS-hankkeen 63 haastatellun yhteisön otokseen. www-sivuilla Self-assessment tools. TESS \(Towards European Societal Sustainability\). Hakupäivä 16.1.2017.](#)